

13. **Мольтке фон Г.** О глубине походных колонн / Г. Мольтке // Стратегия в трудах военных классиков. – Т. 2. – С. 161–164.
14. **Мольтке фон Г.** О стратегии / Г. Мольтке // Стратегия в трудах военных классиков. – Т. 2. – С. 176–179.
15. **Мольтке фон Г.** О фланговых позициях / Г. Мольтке // Стратегия в трудах военных классиков. – Т. 2. – С. 164–169.
16. **Огарков Н. В.** Стратегия военная / Н. В. Огарков // Советская военная энциклопедия. – Т. 7. – С. 555–565.
17. **Свечин А. А.** Стратегия / А. А. Свечин. – М., 1927.
18. **Свечин А. А.** Эволюция военного искусства : в 2 т. / А. А. Свечин. – М.; Л., 1928. – Т. 2.
19. **Требин М. П.** Войны XXI века / М. П. Требин. – М.; Мн., 2005.
20. **Шерф фон В.** О вождении войск / В. фон Шерф // Стратегия в трудах военных классиков. – Т. 2. – С. 185–209.

Надійшла до редколегії 06.10.2009.

УДК 94 (477) «19/20» + 629.5 (477) (09)

Д. В. Коротенко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ЗАКОНОДАВСТВО РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ ст. ПРО СТРУКТУРУ, ШТАТИ І ФУНКЦІЇ ЗАГАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Проаналізовано головні джерела з історії поліції Російської імперії та їх еволюція протягом століть.

Ключові слова: поліція, законодавство, джерело, документ, пристав, городовой, чин.

Проанализированы важнейшие источники по истории полиции Российской империи, их эволюция на протяжении веков.

Ключевые слова: полиция, законодательство, источник, пристав, городской, чин.

In article the major sources on stories of police of the Russian empire, their evolution throughout centuries are analyzed.

Key words: police, the legislation, a source, the police officer, the policeman, a rank.

Регламентація карально-адміністративних органів завжди була важливою складовою імперського законодавства. Це впливало з тих важливих завдань, які стояли перед поліцією в охороні самодержавного ладу. З моменту появи Уставної книги Розбійного приказу 1555 р. і до формування Департаменту поліції царський уряд ретельно відслідковував і аналізував відповідність структури, штатів і функції поліції до умов, що склалися в Росії в різні періоди її історії.

Ця проблема знайшла своє відображення в працях сучасних українських істориків права, які досить плідно займаються вивченням діяльності та структурування як загальноросійського поліцейського апарату, так і його губернських ланок. Слід відзначити роботу харківської школи істориків права під керівництвом О. Н. Ярмиша, яка висвітлює регіональні аспекти діяльності виконавчої і політичної поліції на Харківщині [23]. Наукова школа при Одеській національній юридичній академії займається розробкою питань, пов'язаних з міською поліцією Одеси, яка мала особливий статус міста-порта [10].

Метою даної статті є аналіз загальноросійського законодавства другої половини ХІХ ст. відносно структури, штатів та функцій виконавчої (загальної) поліції, в період, коли перед нею постали якісно нові завдання.

Для кращого розуміння змін, які відбулися в структурі загальної поліції в реформений період, необхідно проаналізувати джерела, на основі яких сформувався подальша законодавча база.

Перший законодавчий акт був створений у 1649 р. Це Наказ про Громадське благочиння [6, с. 77]. Подальша регламентація поліції відбулася в 1711 р. Указ «Про безприпонний розшук, переслідування сищиками крадіїв, розбійників та їх подільників» фактично затвердив основні пошукові функції поліції [16, с. 41]. Датою утворення регулярної поліції вважається травень 1718 р., коли були видані «Пункти», які визначали обов'язки міської поліції [15] та утворення Генерал-поліцеймейстерського управління у Санкт-Петербурзі [17, с. 265–266]. Починаючи з 1721 р. до часів правління Катерини II, головними напрямками діяльності поліції були охорона громадського порядку та нагляд у побутовій сфері.

У 1775 р. побачили світ «Установи для управління губерній Всеросійської імперії» [4, с. 380–469]. Цей документ частково здійснив структурне реформування поліції. Зокрема було впроваджено посаду «справника», визначено компетенцію поліцейських органів, яка була досить широкою. Пізніше відбувається розподіл органів поліції і суду [8]. На всеросійській основі був прийнятий один з найголовніших документів, більшість положень якого залишалося актуальним до 1917 р. – «Статут благочиння або поліцейський» (8 квітня 1782 р.) [18, с. 321–413]. У «Статуті» визначалася структура, порядок діяльності, функції та правова повноваження поліцейського апарату у містах. У перших трьох главах визначаються органи поліцейського управління, їх штати, місце за Табелем про ранги посадових осіб та порядок призначення їх на посади. Далі регламентується порядок створення поліцейських органів, їх компетенції, висловлюються вимоги до осіб, які призначаються на поліцейські посади. За Статутом головним завданням поліції було збереження громадського порядку та безпеки. У ньому робилася спроба розмежування компетенції судових і поліцейських органів. До компетенції поліції мало відноситися попередження правопорушень і виявлення уже здійснених злочинів, проведення дізнання і передача злочинців до суду. Безпосередньо поліція мала право розглядати тільки малозначні правопорушення. Зокрема, з обов'язків поліції вилучалися загальноадміністративні та фінансові питання.

Одним з останніх указів, що належать до організації структури органів міської поліції, був указ Павла I «Про устрій поліції і призначення чиновників у поліцію» [12] від 25 липня 1799 р. Головним завданням цього законодавчого акту було змінити порядок комплектування поліцейських посад: «На місця ці, – зазначалося в указі, – призначати з місць, що залишилися після скасування, і інших у казенній службі колишніх здатних і розторопних чиновників по обранню губернаторів і комендантів, з призначенням належної їм з міських доходів платні» [21, с. 135]. Нижні чини міських поліцій губернських міст (десяцькі, сторожа, так звані нахтвехтери) відповідно до указу від 14 травня 1799 р. як і раніше обиралися з числа городян. Міста, що мали стратегічне значення, у першу чергу міста-порти, вирізнялися комплектацією штатів міської поліції, що було обумовлено їхнім відповідним становищем.

Таким чином, на початку XIX ст. сформувалася система адміністративно-поліцейської влади, розгалужений апарат якої потребував подальшої реформації як у рамках імперії, так і на місцях. Для цього у червні 1811 р. був проголошений маніфест про створення Міністерства Поліції та Наказ Міністерству Поліції – документи, які регламентували діяльність поліції та відносили з іншими вісьмома міністерствами, нагляд за їхньою діяльністю [7, с. 79–86].

Переламним етапом у подальшому реформуванні поліцейського апарату став збройний виступ декабристів 1825 р. Слід зазначити, що ранні революційні ідеї в Росії в першу чергу стосувалися заможних прошарків населення – дворян тощо. Саме у провінційних районах, де політична поліція була безсила завдяки своїй малій чисельності контролювати маси, уряд Миколи I дуже вчасно посилив полі-

цейську владу на місцях. Була видана низка документів, що підвищували авторитет поліції на місцях. Це: перше видання «Устава про попередження та припинення злочинів» 1833 р. (доповнення тривали до 1890 р.) [5], «Устав про паспорти та біглих» 1830-ті рр. (доповнення тривали до 1895-х рр.) [3].

У червні 1837 р. були видані «Положення про земську поліцію» [9] і «Наказ чинам та служителям земської поліції» [9]. Діяльності поліцейських установ в умовах зростання антифеодального руху перешкоджала відсутність формального розмежування територіальних меж відання міської та повітової поліції. Порядок комплектування особового складу поліції також не відповідав вимогам часу і тим завданням, які покладалися на неї урядом – насамперед, активно придушувати невдоволення народних мас і забезпечувати «порядок і спокій». Земський справник, який обирався дворянами, нерідко за своїми політичними поглядами та фізичними даними не відповідав своїй посаді, та й не мав, до того ж, спеціальної професійної підготовки. Інші посади в поліції заміщувалися, як правило, армійськими офіцерами, які одержали під час служби поранення і вийшли у відставку [24]. Таким чином, можна зазначити, що поліцейський апарат Російської імперії до реформ 1860-х р. зазнавав певних змін протягом століть.

Починаючи з другої половини 50-х рр. XIX ст., царська влада готувалася до посилення ролі поліцейського апарату в період підготовки до кардинальних реформ, що суттєво змінили становище в Росії. Уже з 1857 р. була посилена адміністративна і кримінальна відповідальність за образу поліцейського під час виконання ним службових обов'язків.

Найбільш вагомим документом, який регламентував діяльність поліції, стали «Тимчасові правила про устрій поліції в містах і повітах губерній, які керуються Загальним установленням» від 25 грудня 1862 р. [2, с. 107]. Тимчасовість правил визначалася тим фактом, що комплексне реформування поліції передбачалося завершити після проведення земської та судової реформ.

Окремо слід зазначити, що згідно з губернським установленням (1775 р.) всі губернії в Російській імперії поділялися на дві частини: такі, що керувалися Загальним установленням та Особливим установленням. Так, Катеринославська губернія відносилася до першої групи губерній, хоча місто-порт Маріуполь і мало особливі статусні елементи (мав свою міську поліцію) [23, с. 68]. Таким чином, на прикладі поліції Катеринославщини можна проаналізувати організацію поліції в Російській імперії взагалі.

Поліцейське законодавство Російської імперії другої половини XIX – початку XX ст. ґрунтувалося на двох основних складових: по відношенню до організації поліції – на «Тимчасових правилах», а по відношенню до предметів відання – на «Положенні про земську поліцію» і «Наказі чинам та служителям земської поліції» 1837 р. Останнє згодом було змінено внаслідок здійснення реформ, коли поліцейські органи були звільнені від судових та господарських функцій, а ось «Тимчасові правила» діяли більше 50 років, оскільки нової реформи низових ланок поліції так і не відбулося.

Таким чином унаслідок реформи 1862 р. замість міської та земської поліції в кожному повіті заснувався єдиний поліцейський орган – повітове поліцейське управління. Згідно ст. 1 «Тимчасових правил» «У губерніях, що керуються за Загальним установленням, міська і земська поліція об'єднуються в загальну повітову поліцію, відомству якої підлягає весь повіт з повітовими та безповітовими містами, посадами, містечками та селищами, які знаходяться в ньому» [11]. Так, в Катеринославській губернії було створено вісім повітових поліцейських управлінь: Катеринославське, Верхньодніпровське, Новомосковське, Павлоградське, Бахмутське, Слов'яносербське, Олександрівське, Маріупольське. Управління було колегіальним органом, який очолював повітовий справник. До складу присутствія управління входили також помічник справника і члени-засідателі [2, с. 107].

В умовах посилення революційної боротьби, особливо з другої половини 60-х рр., необхідно було посилити контроль та внутрішній нагляд за населенням та його настроями, зробити загальну поліцію помічником політичної поліції та жандармерії. З цією метою у 1867 р. було видано «Інструкцію околодочним наглядачам». Згідно інструкції в структурі поліції було запроваджено нову посаду – околодочний наглядач, на якого покладалися функції допомоги дільничним приставам у містах та керівництво роботою найнижчих чинів поліції – городових [7, с. 110–113].

По мірі розгортання революційного руху, який почав виливатися у терористичні форми, та реформи жандармського корпусу (у 1875 р. було сформовано окремий корпус жандармів) царський уряд був змушений приділяти більше уваги ефективності діяльності поліції по забезпеченню громадського порядку. Так, 9 липня 1878 р. вступило в дію «Гимчасове положення про поліцейський устрій в 46-ти губерніях, які управляються Загальним установленням» [1, с. 120]. За цим положенням запроваджувалася в структурі поліції нова посада урядника із розрахунку 1 урядник на 5 тисяч населення. Але вже через 10 днів 19 липня 1878 р. з'явилася «Інструкція поліцейським урядникам», з якої добре видно головну мету створення нової посади. «Поліцейські урядники, – зазначалося в ній, – повинні на дільницях їм підпорядкованих, охороняти громадський спокій та слідкувати за проявами будь-яких толків, спрямованих проти уряду, законної влади та громадського спокою» [7, с. 120–124]. Таким чином, вочевидь, що посада поліцейського урядника створювалася в основному як допомога політичній поліції. У листопаді 1880 р., внаслідок доповіді М. Т. Лоріса-Мелікова, імператор Олександр II взагалі підпорядкував виконавчу поліцію Департаменту державної поліції.

Вбивство царя 1 березня 1881 р. показало недостатню ефективність поліції у протидії революціонерам-терористам. Це привело до подальшого реформування правоохоронних органів з метою усунення тих недоліків, які суттєво впливали на роботу поліції. 14 серпня 1881 р. вступило в дію «Положення про заходи з охорони державного порядку та громадського спокою». Це Положення в умовах запровадження стану посиленої охорони надавало місцевим керівникам поліції та жандармських управлінь широкі повноваження, у тому числі попереднє затримання, проведення у будь-який час обшуків у всіх без винятку приміщеннях, накладання арешту на майно та ін. [13].

Посилюючи поліцейську владу на місцях, царський уряд розширював і її повноваження. Логічним продовженням Положення 14 серпня стало «Положення про поліцейський нагляд, який встановлювався за розпорядженням адміністративної влади» від 12 березня 1882 р. Це положення встановлювало гласний поліцейський нагляд, який ставав обов'язком загальної поліції [14].

Важливою віхою на шляху до оптимізації структури поліції стала реформа у лютому 1883 р., коли Департамент державної поліції було змінено на Департамент поліції. Саме з цього часу поліцейська влада свою основну увагу починає концентрувати на політично-розшуковому слідстві. У 1890 р. було введено в дію остаточну редакцію «Статуту про припинення та попередження злочинів» [19], який підсумував діяльність уряду по реформуванню поліції у вказаний період.

Царська влада приділяла велику увагу формуванню кадрів загальної поліції. Слід зазначити, що до реформ 1860–1870-х рр. кадрове забезпечення поліції знаходилося, з нашої точки зору, на досить низькому рівні. Так, керівні посади в ній займали, як правило, колишні військові офіцери, які за станом здоров'я були змушені піти у відставку, а в нижні чини – набирали в основному непридатних до стройової служби солдатів. Основним документом, який регулював підбір кадрів та їх просування по службі, став «Статут про службу по визначенню від уряду» 1896 р. [20]. До осіб, що вступали на службу до поліції, висувалися досить серйозні вимоги, у тому числі: російське підданство, добрий стан здоров'я, наявність свідоцтва про попередню службу та військову повинність. Натомість забороняло-

ся приймати на службу осіб, що перебували під слідством та судом, звільнених з місць позбавлення волі, неплатоспроможних боржників, нижніх чинів із розряду штрафованих, порочних осіб та осіб, що за віросповіданням належали до іудаїзму (окремі обмеження існували для осіб католицького віросповідання) [20, ст. 3–5].

Особливу зацікавленість уряд приділяв залученню до поліцейської служби відставних офіцерів армії. Вони зараховувалися до лав поліції із збереженням військових чинів або з «перейменуванням у чини цивільні», які відповідали військовим чинам. Збереження військових чинів розповсюджувалося на посади поліцеймейстерів, повітових справників та їхніх помічників. На нижчих посадах військові чини трансформували у чини цивільні [20, ст. 203–205].

Посади нижніх чинів міської та повітової поліції заміщувалися переважно освіченими відставними та запасними військовими нижніми чинами. На посади окологородних наглядачів призначалися особи всіх станів, рівень освіти яких дозволяв їм грамотно скласти протокол правопорушення або інших дій, які вчинялися поліцією. Слід зазначити, що нижні чини поліції та державної варти значилися на державній службі, але права отримання пенсій не мали.

Особливо ретельно царський уряд підходив до просування поліцейських чинів кар'єрною драбиною з урахуванням існуючої в Росії системи, заснованої на «Табелі про ранги», діючих з часів Петра I. Так, присвоєння першого (XIV) класного чину здійснювалося в різні терміни в залежності від походження та рівня освіти. Таким чином, царський уряд зацікавлював до служби осіб з високим освітнім рівнем. Так, наприклад, якщо канцелярським службовцем поліції перший класний чин («за видатні заслуги») присвоювався через 10 років служби, то особам з вищою освітою при вступі на службу присвоювалися зразу чини від XII до VIII класу [20, ст. 244–246].

Добре унормованим, з нашої точки зору, є регламентація подальшого присвоєння чинів у загальній поліції. Це відбувалося за двох умов, а саме: за сумлінне виконання служби, відзначене керівництвом та «за відзнаку та справи, здійснені в інтересах служби».

Таким чином, чини поліції, як особи, що перебували на державній службі, мали можливість дослужитися до чину статського радника включно у звичайний або найкоротший терміни. Звичайними термінами були з XIV до VIII класу – три роки, а далі, до V класу – чотири роки. Найкоротший термін за відзнаки на службі дозволяв зменшити час між присвоєнням класів від одного до трьох років. Надання чинів передбачало суворе дотримання чітко означеної законом послідовності.

Необхідно підкреслити, що надання чинів особам, що перейшли з військової служби, мало певні істотні особливості. Присвоєння всіх офіцерських чинів, починаючи з поручика і, закінчуючи капітаном, обумовлювалося вислугою чотирьох років у кожному чині. Присвоєння ж штаб-офіцерських (підполковник, полковник) та генеральських чинів було ще складнішим, оскільки крім загальних вимог до претендента висувалися і додаткові: вік, перебування на попередній посаді від одного до чотирьох років, служба на офіцерських посадах в армії та ін. [20, ст. 244–516].

Нижні чини поліції мали право дослужитися до отримання класного чину трьома способами. У першому випадку – це складання встановленого іспиту із зарахуванням кандидатом на класну посаду з відкриттям вакансії. Другий спосіб передбачав 25-річну вислугу на військовій службі в якості жандармів, земських вартових та ін. I, нарешті, свій, особливий, спосіб був у окологородних наглядачів та урядників. Оскільки посади окологородних наглядачів могли бути заміщені особами всіх станів, це створювало нижнім чинам поліції умови для кар'єрного зростання.

Важливу увагу царський уряд приділяв питанням заробітної плати та грошового заохочення працівників поліції. Так, тільки для нижніх чинів поліції та жандармерії існувала така форма винагородження як додаткова плата за надстрокову службу. Доплату нижні чини отримували при відмові від надання пер-

шого офіцерського або класного чину – 100 рублів на рік, за вислугу 12 років в унтер-офіцерському званні – раз на три роки по 34 рублі, за залишення на надстрокову службу – половина річного окладу. Взагалі у Катеринославській губернії поліцмейстер отримував 1500 крб.; помічник поліцмейстера 1000 крб.; пристав 700 крб.; помічник пристава 400 крб.; околадочний наглядач 400 крб.; городовий 180 крб. на рік [22]. Для порівняння: старший вчитель у Юзівці отримував 480 крб. на рік, його помічниця – по 300 крб. Зарплатня «старшого» вчителя відповідала доходу непогано оплачуваного заводського спеціаліста, а жалування молодших вчителів дорівнювало зарплатні шахтарів [25]. Таким чином, чини, нижчі за наглядача, отримували небагато, що певним чином відбивалося на виконанні ними професійних обов'язків і призводило до корупції.

В офіційних друкованих виданнях, таких як «Правительственный вестник», «Русский инвалид», «Военный сборник», «Вестник полиции», «Журнал Министерства юстиции», «Верность», «Стражник и городской» та ін. постійно розглядалися питання поліцейської служби, давалися відповіді на письмові запити, організовувалися дискусії щодо необхідності окремих перетворень. Цікавим є той факт, що в «Правительственном вестнике» у розділі «Накази» навіть друкувалася інформація про відпустки вищих чинів поліції.

Підводячи підсумок, зазначимо, що протягом чотирьох століть (XVI–XIX ст.) законодавство Російської імперії щодо поліцейського апарату постійно змінювалося. Не треба виділяти період другої половини XIX ст. як окремих, адже монархічна Росія мала вікові традиції, та її законодавство рідко змінювалося кардинально. Тому ми зосередили увагу на головних законодавчих актах, що регламентували кадрові питання, структуру і основні функції поліції до означеного періоду. Нагальним є питання, наскільки добре регламентований на папері устрій виконувався насправді, адже завжди існує людський, моральний фактор, який не фіксує законодавство.

Звісно, поліцейське законодавство мало й свої недоліки, що заважали виконанню службових обов'язків. По-перше, це різноманітні функції, які покладалися на поліцейських. По-друге, це невелика заробітна платня нижчих чинів поліції. По-третє, це не завжди правильний підбір кадрів (спочатку акцент робився на військових). По-четверте, це бюрократичний апарат, який не мав чіткої структури підпорядкування та часто перетинався з адміністративною владою. По-п'яте, при окрім різних обов'язків на загальну поліцію було покладено частково і функції політичної поліції, що вкрай заплутало підпорядкованість в органах, та збільшило недовіру людей до виконавчої гілки поліції.

Бібліографічні посилання

1. Временное положение о полицейских управлениях в 46-ти губерниях, Общему Учреждению управляемых. 9 июля 1878 г. // История полиции России / под ред. В. М. Курицина. – М., 1999.
2. Временные правила об устройстве полиции в городах и уездах губерний, по общему учреждению управляемых. 25 декабря 1862 г. // История полиции России / под ред. В. М. Курицина. – М., 1999.
3. Державний архів Російської Федерації (м. Москва). – Ф. 102 (Департамент поліції, 3-є діловодство), оп. 1887 р., спр. 9, ч. 38. Статут про паспорти й утікачів (1857 р.).
4. Законодательство Екатерины II : в 2 т. – М., 2000. – Т. 1.
5. Законы уголовные // Свод Законов Российской империи. – Изд. 3-е. – СПб., 1857. – Т. 15.
6. **Исаев И. А.** История государства и права России / И. А. Исаев. – М., 1996.
7. История полиции России / под ред. Курицина В. М. – М., 1999.
8. Наказ Екатерины II, данный комиссии о сочинении проекта нового уложения / под ред. Н. Д. Чегулина. – СПб., 1907.
9. Общее губернское учреждение // Свод законов Российской империи. 3-е изд. – СПб., 1857. – Т. II. – Ч. 1.

10. **Петровський В. М.** Становлення та розвиток міської поліції у Російській імперії у другій половині XVIII – на початку XX ст. (на матеріалах Одеси): дис. ... канд. юрид. наук : 07.00.02 / В. М. Петровський. – Одеса, 2007.
11. Полное собрание законов Российской империи. Собр. 2-е, отд. 2-е, Т. XXXVII, № 39087.
12. Полное собрание законов Российской империи. Собр. 2-е, Т. XXVII, № 19424.
13. Положение о мерах к охранению государственного порядка и общественного спокойствия 14 августа 1881 // Свод законов Российской империи. В XVI т. – СПб., 1892. – Т. XIV. – прил. I к ст. 1 Устава о предупреждении и пресечении преступлений.
14. Положенням про поліцейський нагляд, що встановлювався за розпорядженням адміністративної влади. 12 березня 1882 р. Полное собрание законов Российской империи, собр. 3-е, Т. II, отд. 2-е, № 730.
15. Пункты, данные Санкт-Петербургскому генерал-полицимейстеру... ПСЗРИ. – СПб., 1830. – Собр. I. – Т. V. – № 3203 от 25 мая 1718 г. – С. 569–572.
16. **Рыбников В. В.** История правоохранительных органов Отечества / В. В. Рыбников, Г. В. Алексушин. – М., 2007.
17. **Сизиков М. И.** История полиции в России (1718–1917). Вып. 2. / М. И. Сизиков, А. В. Борисов, А. Е. Скрипилев. – М., 1992.
18. Устав благочиния или полицейский 8 апреля 1782 г. // Российское законодательство X–XX веков : в 9 т. – М., 1987. – Т. 5.
19. Устав о пресечении и предупреждении преступлений // Свод законов Российской империи: в XVI т. – СПб., 1890. – Т. XIV.
20. Устав о службе по определению от правительства // Свод законов Российской империи: в XVI т. – СПб., 1892. – Т. III. 101.
21. **Хавский П.** Собрание законов о полицейском управлении, или указы губернаторам и устав управы благочиния, со включением законов им предшествовавшим и последовавшим с 1708 по апрель месяц 1823 года / П. Хавский. – СПб., 1823.
22. **Холод Ю. А.** Загальна поліція Російської імперії в Україні в 1862–1905 рр.: / Ю. А. Холод. – дис. ... канд. юрид. наук : 07.00.02 / Ю. А. Холод. – Х., 2002.
23. **Ярмиш О. Н.** Каральний апарат самодержавства в Україні в кінці XIX – на початку XX ст. / О. Н. Ярмиш. – Х., 2001.
24. www.pravo.vuzlib.net/book
25. www.ukrstor.com/ukrstor/yuz-schl.html

Надійшла до редколегії 9.12.2009.

УДК 63.3(2) 47

Ю. І. Коломоєць

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

СТВОРЕННЯ ПЕРШОЇ СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В ЕМІГРАЦІЇ – «СОЮЗУ РОСІЙСЬКИХ СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТІВ»

Проаналізовано процес створення та початковий період діяльності першої організації російських соціал-демократів за кордоном – «Союзу російських соціал-демократів».

Ключові слова: еміграція, соціал-демократи, Швейцарія, «Союз російських соціал-демократів»

Проанализирован процесс создания и начальный период деятельности первой организации российских социал-демократов за границей – «Союза русских социал-демократов».

Ключевые слова: эмиграция, социал-демократы, Швейцария, «Союз российских социал-демократов».